

בין שפסר לו ללוקח את מפתח הבית קנה.

שואלת הגמרא: היכי דמי – כיצד מסירת מפתח מועילה לקנין הבית, אי קנה את הבית בכסף – בקנין כסף, אם כן ליקני בכסף – בתשלום המעות בלבד, אי בחזקה – כגון שנעל את הבית, ליקני בחזקה ולמה מסירת המפתח, מתרצת הגמרא: לעולם בחזקה, ובעי למימר ליה המוכר ללוקח לך חזק וקני, ובין שפסר לו ללוקח את מפתח הבית, כמאן דאמר ליה לך חזק וקני דמי ואין צורך לומר זאת בפירוש.

ממשיכה הגמרא לדון בהלכות קנינים: אמר ריש לקיש משום רבי ינאי המוכר עדר צאן להכירו בין שפסר לו – המוכר ללוקח משכוכית – הוא דבר שעל ידו נמשך כל העדר, קנה את העדר. שואלת הגמרא: היכי דמי – כיצד מועילה מסירת המשכוכית לקנות את העדר, אי – אם רוצה לקנות במשיכה – על ידי קנין משיכה ליקני במשיכה בלבד, אי במסירה הוא רוצה לקנות, לפי שהיה במקום שמשיכה אינה קונה שם, ליקני במסירה לחד. מתרצת הגמרא: לעולם במשיכה ובעי למימר ליה לך משוך וקני, ובין דמסר לו משכוכית כמאן דאמר ליה לך משוך וקני דמי.

שואלת הגמרא: מאי משכוכית, מתרצת הגמרא, קא תרנמו – בבבל פירשו קרקעיתא – פעמון שמצלצל בו והעדר הולך כולו אחריו. רבי יעקב אומר, עיזא דאולא בריש עדרא – עז פיקחת יש בעדר היודעת להזהר ממכשולות, והולכת בראש, והעדר כולו הולך אחריה. בדריש ההוא גלילא – אותו תלמיד מהגליל, שעמד עליה דרב חקרא כשדיבר בנוגע למנהגים שאינם הגונים, ונתן משל, בר גיז – כשכועס רעיא – הרועה על עיזא – על הצאן עבד לנגדא – עושה את העז ההולכת בראש סמוךא – עגרת, ונכשלת ונופלת בבורות והעדר כולו אחריה, כך כשהקדוש ברוך הוא כועס על עם ישראל קמנה להן מנהיגים שאינם מהוגנים המכשילים אותם.

משנה

משנה זו כהמשך למשנה הקודמת (לעיל נא). דנה בתחילת דבריה בבור של שותפין: בור של שותפין בשהו הראשון – כראוי בגמר השימוש, ובא השני לאחר זמן להשתמש בו, ומצאו מגולה, כגון שאכלוהו תולעים, ולא בשהו השני כשסיים, השני לבדו חייב בנוקי הבור, והראשון פטור שהרי כסדו כראוי.

פרטי דינים שונים בענין בור: בור שבעליו בשהו בראוי, אלא שהתלע הכיסוי, ונפל לתוכו שור או חמור ומת, בעל הבור פטור שאנוס הוא. אבל אם לא בשהו בראוי, ונפל לתוכו שור או חמור כשעבר על הכיסוי המקולקל ומת, בעל הבור חייב.

בור שהיה כרוי, ונכנס לתוכו שכיר של בעל הבור להעמיקו או להרחיבו, והיה שור הולך על שפת הבור ונפל לפניו אל תוך הבור מקול הקרייה – שנבלה מרעש התפירה, בעל הבור חייב, והכורה פטור, שכן קול הכרייה הוא גרמא. ואם לאחריי מקול הקרייה, אף בעל הבור פטור.

נפל לתוכו שור וכליו – עם העול והמחרישה המחוברים בו

ונשפתו, או שנפל לתוכו חמור וכליו – עם המרדעת שלו, או שהיו עליו בגדים ונתקדעו, בעל הבור חייב רק על ההכמה ופטור על הכלים שנשברו או שנקרעו.

נפל לתוכו שור חרש שומה וקמן – שור שהוא חרש או שוטה או שור קטן, חייב, שאין בהם דעת להיזהר מליפול בבורות. ואם נפלו לתוך הבור ומתו בו בן או בת – אף על פי שהם קטנים ואינם בני דעת להיזהר או עבד או אמה שנפלו בבור ומתו פטור:

גמרא

הגמרא מבארת את דברי המשנה, בשהו הראשון ובא השני ומצאו מגולה ולא בשהו השני חייב, והראשון פטור. ושואלת: וראשון עד אמת מיפטר והחייב מוטל רק על השני. משיבה הגמרא: אמר רב, הראשון פטור בכדי שידע – עד שישבו ויראה שבורו מגולה, וכשנזהרם יודעים חל החייב על שניהם, ועליהם להעמיד שומר עד שיתקינו כיסוי חדש. ושמואל אמר שאין ממתנים לראשון עד שיבוא ויראה, אלא בכדי שיוודיעוהו שבורו מגולה, אז חל החייב על שניהם להעמיד שומר עד שיתקינו לבור כיסוי. ורבי יוחנן אמר שאין צריך להעמיד שומר, אלא נותנים לו זמן בכדי שיוודיעוהו, וישכור פועלים ויכרות על ידיהם ארזים ויתקין מהם מכסה לבור ויכסו:

הגמרא ממשיכה בביאור דברי המשנה: שנינו במשנה, בשהו בראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור: שואלת הגמרא: בין דבשהו בראוי חייב נפל. מתרצת הגמרא: אמר רבי יצחק בר בר חנה כגון שהתלע הכיסוי לתוכו ונחלש, וכשעברה עליו הבהמה נשבר ונפלה לתוכו, ובעל הבור פטור כיוון שהוא אנוס.

ספק בדיני כיסוי הבור: איבעיא להו, בור שבהו בפיו חזק שיכול לעמוד לפני שוורים העוברים עליו, בלא שישבר תחתם, ואין יכול לעמוד איתן בפני גמלים שכובדם רב, ואתו גמלים ועברו על המכסה וארעוה – וקללקו ונעשה חלש, ואתו לאחר מכן שוורים ומתוך שהיה חלש נשבר לגמרי ונפלי ביה, מאי האם בעל הבור חייב.

הגמרא מבררת מה הם צדדי הספק: היכי דמי, אי דשכיחי – אם מצויים באותו מקום גמלים, הרי פושע הוא – וחייב גם לגבי השוורים שנפלו, שהיה צריך להעלות על דעתו שגמלים עלולים לעבור על הכיסוי ולהחלישו, ולאחריהם יבאו שוורים ויפלו לתוכו, ואי דלא שכיחי גמלים באותו מקום, אנוס הוא ופטור לגבי השוורים, שלא היה לו להעלות על דעתו שיבואו גמלים ויחלישו את המכסה. משיבה הגמרא: לא צריכא אלא כגון דאתו לפריקים – שפעמים באים לשם גמלים, מי אמרינן בין דאתיין לפריקים פושע הוא גם לענין השוורים וחייב, דאיבעי ליה אסוקי ארעתייה – שהיה צריך לעלות על דעתו שעלולים להגיע גמלים להחליש את המכסה. או דלמא בין דהשתא מיתה ליכא – שמכל מקום עכשיו אין שם גמלים, אין לו להעלות על דעתו שיבואו, והרי אנוס הוא ופטור.

הגמרא מנסה לפרש את הספק משרתנו: תא שמע, בשהו בראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור, מבררת הגמרא, היכי דמי אולימא שכיסוהו בראוי לשוורים ובראוי לגמלים, היכי נפול שם השוורים, אלא לאו שכיסוהו בראוי לשוורים

בבא קמא דף נב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רכה

וְלֹא בְּרָאוּ לְגַמְלִים וְעִבְרוּ עָלֵיו גַּמְלִים וְהַחֲלִישׁוּ אֶת הַמִּכְסָּה, מְמַשִּׁיכָה הַגִּמְרָא בְּבִיאוֹר הָרְאִיָּה: וְאִי מִשְׁנֵתִינוּ מְדַבֵּרֶת בַּמָּקוֹם דְּשִׁבְחֵי גַמְלִים, אֲמַאי פְּטוֹר הִרִי פּוֹשֵׁעַ הוּא – גַּם לִגְבֵי הַשּׁוּרִים, שְׁהִיָּה צִרִיךְ לַהֲעֵלוֹת בְּדַעְתּוֹ שֶׁגַּמְלִים עֲלוּלִים לַעֲבוֹר עַל הַכִּסְיֹו וּלְהַחֲלִישׁוֹ, וְלֹא־חִיָּהּ יַעֲבִרוּ שׁוּרִים וּפְלוּ לַתּוֹכֹ. וְאִי דְלֹא שְׂכִיחֵי גַמְלִים, פְּשִׁיטָא שְׁבַעַל הַבּוֹר פְּטוֹר עַל הַשּׁוּרִים שְׁהֻזְקָה, וְאִין צוֹרֵךְ לַתַּנָּא לְהַשְׁמִיעַ זֹאת, שְׁהִי אֲנֹנִים הוּא, שְׁלֹא הִיָּה לוֹ לַהֲעֵלוֹת עַל דַּעְתּוֹ שִׁיעֲבִירוּ שֶׁם גַּמְלִים וְיַחֲלִישׁוּ אֶת הַמִּכְסָּה. מִסְּקֵנָה הָרְאִיָּה: אֲלֵא לֹא – מוֹכְרֵחִים לוֹמֵר, שֶׁמִּשְׁנֵתִינוּ מְדַבֵּרֶת בַּמָּקוֹם דְּאֶתְרִין לְפָרְקִים – שִׁפְעָמִים בָּאִים לִשְׁם גַּמְלִים, וְאֵתְרוּ גַמְלִים וְאֶרְעִיהָ – וְהוֹדַמְנוּ וְבָאוּ גַמְלִים וְעִבְרוּ עַל הַכִּסְיֹו וְהַחֲלִישׁוּהוּ, וְאֵתְרוּ – לֵאחֹר מִכֵּן שְׁוֹרִי – שׁוּרִים, וְהַכִּסְיֹו נִשְׁבֵּר תַּחְתִּיהֶם וְנִפְלִי בִּיהּ וְקָתְנִי – וְשׁוֹנָה הַתַּנָּא שְׁבַעַל הַבּוֹר פְּטוֹר, אֲלֵמָא – הִרִי שְׁמוּכָה שֶׁמִּכְיָן דְּהֶשְׁתָּמָא – שְׁעַכְשִׁי לִיכָא גַמְלִים, אִין צִרִיךְ לַהֲעֵלוֹת עַל דַּעְתּוֹ שֶׁעֲלוּלִים לַהֲגִיעַ בַּעֲתִיד, וְאִם אִירַע שְׁבָאוּ וְהַחֲלִישׁוּ אֶת הַמִּכְסָּה וְנִפְלוּ לַבּוֹר שׁוּרִים אֲנֹנִים הוּא וּפְטוֹר. דּוּחָה הַגִּמְרָא: אֲמַרִי, לֹא – אִין הִכְרַח לִפְרֹשׁ כִּךְ אֶת מִשְׁנֵתִינוּ, לְעוֹלָם – בִּאֲמַת יִתְכֵּן שְׁמֻדְבֵּר שְׁכִיסָהוּ בְּרָאוּ לְשׁוּרִים וּבְרָאוּ לְגַמְלִים, וְדָקָא קִשְׂיָא לָךְ אִם הִיָּה הַבּוֹר מְכוּסָה כְּרָאוּי הִיכִי נִפְלוּ לַתּוֹכֹ שׁוּרִים, שְׁאֵלָה זוֹ מִתּוֹרַצַת בְּמָה שְׁכַבֵּר אֲמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר בַּר הִנָּה (לְעִיל ע"א) שֶׁמִּשְׁנֵתִינוּ מְדַבֵּרֶת כְּגוֹן שְׁהִתְלִיעַ הַכִּסְיֹו מִתּוֹכֹ וְנַחֲלַשׁ, וּבִשְׁבַעְרָה עָלֵיו הִבְהַמָּה נִשְׁבֵּר וְנִפְלָה לַבּוֹר, וְבַעַל הַבּוֹר אֲנֹס, שְׁלֹא הִיָּה לוֹ לַהֲעֵלוֹת עַל דַּעְתּוֹ שֶׁנַּחֲלַשׁ הַכִּסְיֹו, לְפִיכָךְ פְּטוֹר הוּא. מִנְסָה הַגִּמְרָא לִפְשׁוֹת אֶת הַסֵּפֶק מִחֲסִיפָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה: תָּא שְׁמַע, לֹא בְּכַהּוּ בְּרָאוּ וְנִפְלִי לַתּוֹכֹ שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר וְמַת תִּיבִי, מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: הִיכִי דְמִי – אִין מְדוּבֵּר, אֲלֵמָא שְׁכִיסָהוּ הַבּוֹר לֹא הִיָּה בְּרָאוּ לְשׁוּרִים וְלֹא בְּרָאוּ לְגַמְלִים, פְּשִׁטָא, הָאִם צִרְכָא לְמִימֵר בַּמִּקְרָה כּוֹה דְּחִיבִי, הִרִי הוּא פּוֹשֵׁעַ גְּמוּר, אֲלֵא לֹא – אֵלָא בַּהֲכִרַח מְדוּבֵּר שְׁהִיָּה הַכִּסְיֹו בְּרָאוּ לְשׁוּרִים וְלֹא הִיָּה בְּרָאוּ לְגַמְלִים, הִיכִי דְמִי, וְאִי דְשִׁבְחֵי שֶׁם גַּמְלִים, פּוֹשֵׁעַ הוּא, וְאִין צוֹרֵךְ לְהַשְׁמִיעַ לָנוּ שְׁחִיבִי, וְאִי דְלֹא שְׂכִיחֵי שֶׁם גַּמְלִים, אֲנֹנִים הוּא שְׁלֹא הִיָּה צִרִיךְ לַהֲעֵלוֹת עַל דַּעְתּוֹ שֶׁכִּי יִקְרָה וּמְדוּעַ שִׁיתְחַיִּב, אֲלֵא לֹא בַּהֲכִרַח שְׁמֻדְבֵּר דְּאֶתְרִין לְפָרְקִים, וְאֵתְרוּ – וְאִירַע שְׁבָאוּ גַמְלִים וְאֶרְעִיהָ – וְהַחֲלִישׁוּ אֶת הַמִּכְסָּה וְאֵתְרוּ לֵאחֹר מִכֵּן שְׁוֹרִים וְנִשְׁבֵּר הַכִּסְיֹו תַּחְתִּיהֶם וְנִפְלִי בִּיהּ – לַבּוֹר וְקָתְנִי – וְשׁוֹנָה הַתַּנָּא שְׁבַעַל הַבּוֹר חִיבִי, אֲלֵמָא – הִרִי שְׁמוּכָה כִּיֵּן דְּאֶתְרִין הַגִּמְלִים אִפִּילוּ רַק לְפָרְקִים פּוֹשֵׁעַ הוּא מִשּׁוֹם דְּאִיכְעִי לִיָּה אֲסוּבִי אֲדַעְתִּיהָ – שְׁהִיָּה צִרִיךְ לַהֲעֵלוֹת עַל דַּעְתּוֹ, שִׁיבּוּאוּ גַמְלִים וְיַחֲלִישׁוּ הַמִּכְסָּה וְיַפְלוּ בַּהּ שׁוּרִים. דּוּחָה הַגִּמְרָא: אִין הִכְרַח לְהַעֲמִיד אֶת הַסִּיפָא בְּכִסְיֹו הָרְאִי לְשׁוּרִים וְלֹא לְגַמְלִים, כִּי לְעוֹלָם – בִּאֲמַת הַמִּשְׁנָה מְדַבֵּרֶת שְׁהַכִּסְיֹו הִיָּה בְּרָאוּ לְשׁוּרִים וְלֹא בְּרָאוּ לְגַמְלִים וְשְׂכִיחֵי שֶׁם גַּמְלִים, וְדָקָא קִשְׂיָא לָךְ אִם לֹא הִיָּה הַבּוֹר מְכוּסָה כְּרָאוּי פּוֹשֵׁעַ הוּא וּפְשׁוֹת שְׁחִיבִי, אֲכַן אִין בַּמִּקְרָה זֶה דְּבַר חִידוּשׁ, אֵלָא אֲיִידִי דְּנָסִיב רִישָׁא – אֲגַב שְׁהִיבָא בַּתְּחִילַת דְּבִרּוֹ אֶת הַמִּקְרָה בְּכַהּוּ בְּרָאוּ, נָסִיב סִיפָא נְמִי – הִבִּיא בְּסִיּוֹם דְּבִרּוֹ גַּם אֶת הַמִּקְרָה שֶׁל לֹא בְּכַהּוּ בְּרָאוּ. דַּעָה אַחֲרַת מָה הִיָּה הַסֵּפֶק שֶׁל בְּנֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ: אִיכָא דְּאֶמְרִי הָא נְמִי וְדָאִי לֹא אִיכְעִי לָךְ – גַּם בְּכִסְיֹו שְׁאִינוּ רָאוּי לְגַמְלִים וְהַגִּמְלִים מְצוּיִים לְפָרְקִים, וְדָאִי שְׁלֹא הִסְתַּפְקֵנוּ כּוֹה, וּפְשׁוֹת הַדִּבֵּר דְּכִיֵּן דְּאֶתְרִין הַגִּמְלִים לְפָרְקִים פּוֹשֵׁעַ הוּא גַּם לִגְבֵי שׁוּרִים וְבַעַל הַבּוֹר חִיבִי בְּנוֹקֶס, וְזֹאת מִשּׁוֹם דְּאִיכְעִי לִיָּה אֲסוּבִי אֲדַעְתִּיהָ שֶׁגַּמְלִים עֲלוּלִים לִבֹּא וּיקָלְקְלוּ אֶת הַמִּכְסָּה וְיַפְלוּ שֶׁם שׁוּרִים. כִּי אִיכְעִי לָךְ – וְכֹל מָה שֶׁהִסְתַּפְקֵנוּ, הִכִּי הוּא דְּאִיכְעִי לָךְ – בַּמִּקְרָה כּוֹה נִסְתַּפְקֵנוּ, אִם בְּכַהּוּ בְּכִסְיֹו שִׁיבּוֹל לְעִמּוֹד בְּפָנֵי שׁוּרִים וְאִינוּ יֹכּוֹל לְעִמּוֹד בְּפָנֵי גַמְלִים, וְשְׂכִיחֵי גַמְלִים בָּאוּתוֹ מִקּוֹם, וְהִתְלִיעַ מִתּוֹכֹ – שְׁלֹא הַגִּמְלִים קָלְקְלוּ אֶת הַמִּכְסָּה אֵלָא תּוֹלַעִים, וְעִבְרוּ עָלֵיו הַשּׁוּרִים וְנִשְׁבֵּר תַּחְתִּיהֶם וְנִפְלוּ לַבּוֹר מִתּוֹ, הָאִם גַּם בַּמִּקְרָה כּוֹה בַּעַל הַבּוֹר חִיבִי. הַגִּמְרָא מְבַרֵּרֶת מָה דֵּם צַדִּי הַסֵּפֶק: מִי אֲמַרִין, מִנָּה דְּהִיָּה פּוֹשֵׁעַ לַעֲנִין

הַשּׁוּרִים כְּשֶׁהֵם מְצוּיִים אֲצֵל – [עַם] גַּמְלִים – הַמּוֹדַמְנִים לְפָרְקִים, וְכִיֵּן שְׁעָלֵיו לַחֲשׁוֹשׁ שְׁעֲלוּלִים גַּמְלִים לַהֲחִלֵּשׁ אֶת הַמִּכְסָּה וְלֹא־חִרְיָהּ יִבְאוּ הַשּׁוּרִים וְיַפְלוּ, הִיָּה פּוֹשֵׁעַ נְמִי גַם לְעִנֵּן הִתְלִיעַ שְׁהַחֲלִישָׁה אֶת הַמִּכְסָּה, וְאִף עַל פִּי שְׁהַתְלַעָה זוֹ אֲנוֹס הִיא, חִיבִי עַל הַשּׁוּרִים. שְׁכֹל זִמֵּן שְׁאִין הַכִּסְיֹו רָאוּי לְגַמְלִים יֵשׁ כֹּאֵן בּוֹר הַמּוֹזֵק שְׁחִיבִים עָלָיו, שְׁלֹא פְטוֹרָה הַתּוֹרָה אֶת בַּעַל הַבּוֹר אֵלָא בְּכִסְיֹו שְׁהוּא רָאוּי לְכֹל דְּבַר, וְרַק בְּאֻפֵּן זֶה מְסַלֵּק מִעָלָיו אֶת פְּשִׁיעַת הַכְּרִיָּה. אוֹ דְלֵמָא לֹא אֲמַרִין מִנָּה, וְלִכֵּן רַק לִגְבֵי הַחֲשָׁשׁ הַמְצוּי שֶׁל קָלְקוֹל הַגִּמְלִים הוּא פּוֹשֵׁעַ, אֲבָל לִגְבֵי חֲשָׁשׁ הַהַתְלַעָה אִינוּ פּוֹשֵׁעַ, וְכִיֵּן שְׁסִיבַת נִפְלִתָם שֶׁל הַשּׁוּרִים הִיא אֲנוֹס הַהַתְלַעָה הוּא פְטוֹר. מִנְסָה הַגִּמְרָא לִפְשׁוֹת שְׁאֵלָה זוֹ מִמִּשְׁנֵתִינוּ: תָּא שְׁמַע, בְּכַהּוּ בְּרָאוּ וְנִפְלִי לַתּוֹכֹ שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר וְמַת פְּטוֹר, וְאֶתְמַר עָלָה, אֲמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר בַּר הִנָּה, מִשְׁנֵתִינוּ מְדַבֵּרֶת כְּגוֹן שְׁהִתְלִיעַ הַכִּסְיֹו מִתּוֹכֹ, שְׁאִם לֹא כֵן הִיאָךְ נִפְלוּ בַּתּוֹכֹ. וּמְבַרֵּרֶת הַגִּמְרָא, הִיכִי דְמִי – בִּאִיזָה מִכְסָה מְדוּבֵּר אֲלֵמָא שְׁהַכִּסְיֹו הִיָּה בְּרָאוּ לְשׁוּרִים וּבְרָאוּ לְגַמְלִים וְהִתְלִיעַ מִתּוֹכֹ, קִשָּׁה הִרִי פְּשִׁטָא דְּפְטוֹר וְאִין כּוֹה שׁוֹם חִידוּשׁ, שְׁכֵן אֲנוֹס הוּא מִאי הָוָה לִיָּה לְמַעַבֵּד, אֲלֵא לֹא – מוֹכְרֵחִים לוֹמֵר שֶׁמִּשְׁנֵתִינוּ מְדַבֵּרֶת כְּגוֹן שְׁכִיסָהוּ שְׁהִיָּה בְּרָאוּי רַק לְשׁוּרִים וְלֹא בְּרָאוּי לְגַמְלִים וְשְׂכִיחֵי גַמְלִים וְהִתְלִיעַ מִתּוֹכֹ, וְקָתְנִי – וְשׁוֹנָה הַתַּנָּא שְׁבַעַל הַבּוֹר פְּטוֹר, אֲלֵמָא – הִרִי שְׁמוּכָה שְׁלֹא אֲמַרִין מִנָּה דְּהִיָּה פּוֹשֵׁעַ לְעִנֵּן גַּמְלִים הִיָּה פּוֹשֵׁעַ לְעִנֵּן הִתְלַעָה. דּוּחָה הַגִּמְרָא שְׁאִין רָאִיָּה מִמִּשְׁנֵתִינוּ: לֹא, לְעוֹלָם – בִּאֲמַת יִתְכֵּן שְׁמֻדְבֵּר בְּכִסְיֹו שְׁהִיָּה בְּרָאוּי לְגַמְלִים וּבְרָאוּי לְשׁוּרִים וְהִתְלִיעַ מִתּוֹכֹ, וְדָקָא קִשְׂיָא לָךְ, אִם הִיָּה הַבּוֹר מְכוּסָה כְּרָאוּי כִּי אִירַע שְׁהִתְלִיעַ וְדָאִי שְׁפְטוֹר אֲנוֹס הוּא מִאי הָוָה לִיָּה לְמַעַבֵּד, וְלִמָּה הַתַּנָּא מְבִיא מִקְרָה פְשׁוֹת כּוֹה, אִין זוֹ שְׁאֵלָה, שְׁעַל כֹּל פְּנִים יֵשׁ כֹּאֵן דְּבַר חִידוּשׁ כִּי מִתּוֹ דְּתִיבָא, אִיכְעִי לִיָּה לְמִיָּל – צִרִיךְ הִיָּה בַּעַל הַבּוֹר לִלְכַּת בְּקִבְעוֹת וּמִנְקֵשׁ עָלָה – לְדַפּוֹק עַל מִכְסָה הַבּוֹר לְבַדּוֹק שְׁחוֹךְ דִּי וְלֹא הַתְלִיעַ, קָא מְשַׁמְעַ לָךְ – הַתַּנָּא שְׁפְטוֹר שְׁאִין צִרִיךְ לַהֲעֵלוֹת עַל דַּעְתּוֹ וּלְחַשׁוֹשׁ לַהֲתַלְעָה. מִנְסָה הַגִּמְרָא לִפְשׁוֹת אֶת הַסֵּפֶק מִחֲמַשְׁךְ דְּבִרֵי הַמִּשְׁנָה: תָּא שְׁמַע מִחֲסִיפָא שֶׁל מִשְׁנֵתִינוּ, לֹא בְּכַהּוּ בְּרָאוּי וְנִפְלִי לַתּוֹכֹ שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר וְמַת תִּיבִי, שְׁאֵלָה הַגִּמְרָא, הִיכִי דְמִי, אֲלֵמָא שְׁהַכִּסְיֹו לֹא הִיָּה בְּרָאוּי לְשׁוּרִים וְלֹא בְּרָאוּי לְגַמְלִים, צִרְכָא לְמִימֵר – וְכִי הָאִם עַל מִקְרָה כּוֹה צִרִיךְ הַתַּנָּא לְהַשְׁמִיעַ לָנוּ דְּחִיבִי, הִרִי הוּא פּוֹשֵׁעַ גְּמוּר. אֲלֵא לֹא – אֵלָא בַּהֲכִרַח מְדוּבֵּר שְׁהִיָּה הַמִּכְסָּה בְּרָאוּי לְשׁוּרִים וְלֹא הִיָּה בְּרָאוּי לְגַמְלִים, וְאִי דְשִׁבְחֵי שֶׁם גַּמְלִים, פּוֹשֵׁעַ הוּא, וְאִין כֹּל צוֹרֵךְ לְהַשְׁמִיעַ לָנוּ שְׁחִיבִי, וְאִי דְלֹא שְׂכִיחֵי שֶׁם גַּמְלִים, אֲנֹנִים הוּא וּפְטוֹר שְׁלֹא הִיָּה צִרִיךְ לַהֲעֵלוֹת עַל דַּעְתּוֹ שֶׁכִּי יִקְרָה, וּמְדוּעַ שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה שְׁחִיבִי, אֲלֵא לֹא – אֵלָא מוֹכְרֵחִים לוֹמֵר שְׁמֻדְבֵּר דְּשִׁבְחֵי – שְׁאֲכֵן מְצוּיִים שֶׁם גַּמְלִים וְהִתְלִיעַ מִתּוֹכֹ, וְקָתְנִי – וְשׁוֹנָה הַתַּנָּא שְׁבַעַל הַבּוֹר חִיבִי, אֲלֵמָא אֲמַרִין – הִרִי שְׁמוּכָה שְׁאֻמְרִים מִנָּה דְּהִיָּה פּוֹשֵׁעַ לְעִנֵּן גַּמְלִים הִיָּה פּוֹשֵׁעַ לְעִנֵּן הִתְלַעָה, וְחִיבִי גַּם עַל הַשּׁוּרִים שֶׁנִּפְלוּ. דּוּחָה הַגִּמְרָא: אֲמַרִי לֹא – אִין הִכְרַח לְהַעֲמִיד אֶת הַסִּיפָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה בְּכִסְיֹו הָרְאִי לְשׁוּרִים וְלֹא לְגַמְלִים, כִּי לְעוֹלָם – בִּאֲמַת יִתְכֵּן שֶׁהַמִּשְׁנָה מְדַבֵּרֶת שְׁהַכִּסְיֹו הִיָּה בְּרָאוּי לְשׁוּרִים וְלֹא הִיָּה בְּרָאוּי לְגַמְלִים וְשְׂכִיחֵי גַמְלִים וְאֵתְרוּ וְאֶרְעִיהָ וְאֵתְרוּ שְׁוֹרִים וְנִפְלִי בִּיהּ, וְדָקָא קִשְׂיָא לָךְ, אִם מְדוּבֵּר שְׁלֹא הִיָּה הַבּוֹר מְכוּסָה כְּרָאוּי גַּם לִגְבֵי שׁוּרִים לִמָּה הִבִּיא זֹאת הַתַּנָּא, הִרִי פּוֹשֵׁעַ הוּא וּפְשׁוֹת שְׁחִיבִי, אֲכַן אִין בַּמִּקְרָה זֶה שׁוֹם דְּבַר חִידוּשׁ אֵלָא אֲיִידִי דְּנָסִיב רִישָׁא – אֲגַב שְׁהוֹצֵרֵךְ בַּתְּחִילַת דְּבִרּוֹ לְהַבִּיא אֶת הַמִּקְרָה שֶׁל בְּכַהּוּ בְּרָאוּ, נָסִיב סִיפָא נְמִי – הִבִּיא בְּסִיּוֹם דְּבִרּוֹ גַּם אֶת הַמִּקְרָה שֶׁל לֹא בְּכַהּוּ בְּרָאוּ הַגִּמְרָא פּוֹשְׁטָה אֶת הַסֵּפֶק מְבַרֵּרִיתָא: תָּא שְׁמַע נִפְלִי לַתּוֹכֹ שׁוֹר שְׁהוּא חֲרִשׁ שְׁמוֹהָ וְקָמֵן – אִם אֲרִישׁ אוֹ שׁוֹטָה אוֹ קֶטֶן, אִם שְׁהִיָּה הַשּׁוֹר סוּבָא – עוֹיֵר, וְכֵן בְּשׁוֹר הַמִּתְלַחֵף בְּלִילָה אִפִּילוּ פִיקָה, וְנִפְלִי לַבּוֹר, חִיבִי בַּעַל הַבּוֹר, שְׁכֵן בַּמִּקְרָים אֵלּוּ אִין בְּאִפְשָׁרוֹתָם לְהוֹדֵר מִלִּפּוֹל בְּבוֹר. אֲבָל

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שישי עמוד ב

1 היה שור פִּקְחָ וּמְהֵלֵךְ בַּיּוֹם ונפל לבור, בעל הבור פִּטְוֹר, שביום יכול
2 השור להיזהר מליפול, והיה לו להסתכל ולעיין היכן הוא הולך.
3 מקשה הגמרא וְאִמַּאי – ומדוע בפקח שנפל ביום בעל הבור פטור,
4 נִימָא מִדְּהוּי פּוֹשַׁע לְעֵנִין חֵרֶשׁ הוּי נָמִי פּוֹשַׁע לְעֵנִין פִּקְחָ, אֵלָּא לֹא
5 שָׁמַע מִיָּנִיה – אלא בהכרח מוכח מכאן שלא אִמְרִינָן מְגוּ, שָׁמַע מִיָּנִיה
6 – ונשאר ראייה זו למסקנה:
7 הגמרא מבארת את המשך דברי המשנה:
8 שנינו במשנה, נָפַל לְפָנָיו מִקּוֹל הַכְּרִייה כו' – שור שהלך על שפת

9 הבור ונבהל מקול הפטיש של החופר ונפל לבור, אם נָפַל לְפָנָיו בעל
10 הבור חָיִיב, אם נפל לְאַחֲרָיו פִּטְוֹר:
11 מחלוקת רב ושמואל בביאור דברי המשנה: אָמַר רַב, נפל לְפָנָיו
12 ששנינו, הכוונה לְפָנָיו מִפָּשׁ – שנפל השור על פניו כשהם מופנים
13 לעומקו של הבור, ומת מהבל הבור. ונפל לְאַחֲרָיו ששנינו, הכוונה
14 אַחֲרָיו מִפָּשׁ – שנפל כשגבו אל תוך הבור ופניו כלפי הפתח למעלה
15 ולא נכנס בו מהבל הבור, ומהחבטה בקרקע הבור מת.